



# ПРАВДА УКРАЇНА

Рік II | Ч. 48 (65)

ХАРКІВ  
ПОНЕДІЛОК-ВІВТОРОК

9-10

БЕРЕЗНЯ 1942

ЦІНА 1 КАРБ.

ЩОДЕННИЙ ЧАСОПИС

## „Я НА СТОРОЖІ КОЛО ЇХ ПОСТАВЛЮ СЛОВО“

«Уся сила і вся краса нашої мови  
тільки йому одному відкрилася».

П. Куліш.

Уривався терпець многострадного народу українського. Не міг і не хотів він більше терпіти поневолення, кріпацтва, накинutoї нащадкам вільного козацтва невинним режимом тюрми народів. Народ мусів по-новому заговорити. І голосом його стала поезія Шевченка.

«Шевченко говорить так, як народ ще й не говорив, як він готовий був уже заговорити, і тільки чекав, щоб з середовища його знайшовся творець, що опанував би його мову і його тон; і слідом за таким творцем точно так заговорить і весь народ, і скаже одногласно: де мов, і буде повторяти довго-довго, поки не з'явиться потреба нової зміни його поетичної мови» (Костомаров).

Слово поетове підносилось з надр народньої свідомости, гартувалося в розжареному горні народніх страждань і змагань, жвилосся ідеалами народньої правди:

... правда оживе,

Надгне, накличе, нажене,  
Не ветхес, не древне слово  
Розтлінеє, а слово нове  
Між людьми криком пронесе  
І люд окрадений спасе  
Од ласки царської...

(«Осії, гл. XIV»).

Знав поет, що слово його, пройняте вогнем і слезою, його діло, його життя, посіяне на рідній ниві, добрі колосі дасть жива. Тому така повага до рідної мови, тому така безмежна і палка любов до неї в Шевченка, тому безперервні шкелювання його за чистоту рідної мови, тому заповіт завжди і повсякчас розмовляти рідною мовою.

Завжди зберігати святиню рідної мови, завжди говорити по-своєму, не зраджувати нечужого слова — ось перший заповіт Кобзаря мертвим і живим, і ненародженим ще землякам своїм.

Але мало вживати. Як найдорожчого скарбу, треба пильнувати чистоти рідної мови.

Чиста, добрізна народня мова — святиня для поета. І плекати цю святиню, якнайретьельніше охороняти її від усього шкідливого чужого — такий другий заповіт поета своїм землякам.

Поет народився й виріс у самому серці земель українських, на місці стику трьох головних діалектів української мови — східного, західного і північного. І в своїй мові він завжди добрав з народньої основи те, що вживається на широкій території, що можна вважати загальноукраїнським. Не роз'єднувати, а з'єднувати повинна мова взагалі, а літературна мова України, за яку все життя боровся поет своїм огненним словом, зокрема, — ось третій заповіт нашого народнього генія.

Яка б не була багата, соковита й гнучка народня основа літературної мови, її самої ще замало. Немає літературної мови без позичених іншомовних слів. Народня скарбниця збагачується не лише зсередини, а й ззовні. Шевченко завжди пам'ятає, що за іншомовним словом стоїть культурний вплив. І в мові він дотримується свого гасла:

І чужому навчайтесь,

Й свого не цурайтесь.

Як широко черпав поет західноєвропейські слова, коли відповідників бракувало в рідній мові, можна побачити хоч би з «Неофітів»:

І в термах оргія. Горять

Чертоги пурпуром і златом.

Куряться амфори —

тут майже половина чужих слів, але вони потрібні, бо не мали і не мають українських відповідників.

Шевченко заповів нам свідомо і обережно ставитися до західноєвропейців, але не уникати їх за всяку ціну, а тактовно прищеплювати їх при потребі. Бо Україна — частина того великого цілого, що має герцогу назву Європи.

І п'ятий заповіт поетів — не цуратися церковнослов'янської мови. Поет щедро використовує церковнослов'янськими в своїх творах, особливо тоді, коли хоче створити високе напруження, патетичне піднесення:

Так, велична будова Шевченкової мови цілком відповідає поглядам поета. Народ — от основа основ, але народ як ціле, народ не ізольований від Європи, не відірваний від своєї історії. І тому що такі широкі й водночас поглиблені, такі життєдайні і водночас глибокі

принципи поклав Шевченко в основу своєї поетичної мови, — тому вона лягла в основу всієї нової української мови, тому надавав поет своєму слову такого значення для щастя рідної країни, що з повним правом міг сказати про себе і про свій народ:

...Возвеличу

Малих отих рабів німих.

Я на сторожі коло їх  
Поставлю слово.

Юрій ШЕВЕЛЬОВ.